

© Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ / Юлія Рібцун // Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання. – 2011. – № 1. – С. 33–37

УДК: 376 – 056.264 – 053.4

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З БАТЬКАМИ. МОЛОДША ЛОГОПЕДИЧНА ГРУПА ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ

Юлія Рібцун

Сім'я та дошкільний навчальний заклад компенсуючого типу – два важливі, тісно взаємопов'язані між собою інститути соціалізації дитини, в яких відбувається становлення та формування повноцінної гармонійної особистості. Саме потребами сьогодення продиктована необхідність якомога тісніше поєднувати родинне й суспільне дошкільне виховання.

У ст. 8 Закону України „Про дошкільну освіту” [3] зазначається, що сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити відповідну освіту її в сім'ї. Також наголошено, що відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі, адже батьки, або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання та навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності.

Особливе значення в умовах молодшої логопедичної групи для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) має співпраця вчителя-логопеда з батьками. Успішність корекційно-розвивального навчання насамперед визначається тим, наскільки чітко продумана, організована та реалізована наступність у роботі вчителя-логопеда, вихователів та батьків [2, 4, 5].

Навчально-виховна робота у молодшій віковій групі дошкільного навчального закладу (ДНЗ) компенсуючого типу для дітей із ТПМ здійснюється за **новою**,

першою в Україні спеціальною корекційно-розвивальною програмою «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ», якою передбачено тісний зв'язок роботи учителя-логопеда з батьками.

Вибір можливих форм та видів спільної роботи залежить від багатьох чинників: життєвої компетенції батьків, їх соціального та освітнього рівня, бажання співпрацювати. Педагогу слід враховувати сімейне оточення дитини, кількість дітей у родині та їхню стать, знати, чия роль у сім'ї є провідною (матері чи батька), повною чи неповною, благополучною чи ні є та чи інша родина, обов'язково звертати увагу на інтереси, запити, цінності, освітньо-культурний рівень, соціальне й матеріальне становище сімей, активніше залучаючи їх до участі у психолого-педагогічному процесі спеціального дошкільного навчального закладу, навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи зокрема.

Умовно можна виділити такі основні форми роботи вчителя-логопеда з батьками: індивідуальні, групові, колективні та масові.

Індивідуальні форми роботи здійснюються шляхом безпосереднього спілкування з батьками однієї дитини: виконання батьками завдань за зошитами індивідуальної роботи з дітьми, проведення бесід, консультацій для батьків, перегляд батьками індивідуальних занять учителя-логопеда, заповнення зошита взаємозв'язку (див. Додаток).

Групові форми роботи проводяться з батьками у межах даної логопедичної групи: оформлення стендів для батьків, виготовлення папок-пересувок „Педагогічна вітальня”, „Навчаємося разом”, „Учитель-логопед рекомендує”, створення бібліотечки дитячої та спеціальної логопедичної літератури, спільна підготовка до свят, проведення екскурсій (педагоги, батьки, діти), допомога батьків у підборі матеріалу для виготовлення логопедичних альбомів і наочних посібників, виготовлення скриньок запитань, проведення анкетування, батьківських зборів, відкритих підгрупових та фронтальних занять, організація дискусій, фоно- та ігротеки (обмін дисками з аудіофайлами та розвивальними іграми), створення усного батьківського журналу, організація вечорів запитань та відповідей, проведення спільних занять „Батьки – діти”.

Колективні форми роботи здійснюються шляхом спілкування з батьками дітей усіх молодших логопедичних груп дошкільного навчального закладу: проведення анкетування, загальних батьківських зборів, колективних бесід, організація дискусій, залучення батьків до вирішення проблемних ситуацій та завдань, проведення тематичних вечорів, ділових ігор, круглих столів, презентацій науково-методичної та популярної літератури для батьків.

Масові форми роботи проводяться педагогами з батьками і дітьми всього дошкільного навчального закладу: залучення батьків до підготовки, організації, участі у святах „Батьки і діти”, „Родинні гостини”, іграх-розвагах, спортивних святах, вікторинах, вечорах дозвілля, „Днях відкритих дверей”, „Родинному мосту”, семінарах-практикумах, круглих столах, конференціях, виїзних засіданнях, лекторіях за участю науковців, практичних психологів та медиків, працівників соціальних служб.

Стосунки вчителя-логопеда та батьків з перших днів знайомства мають будуватися на засадах відвертості та взаєморозуміння.

Перші групові батьківські збори проводяться у кінці вересня, де окреслюється коло питань, пов'язаних із:

- розширенням знань батьків про мовленнєвий дефект (ЗНМ), його прояви та можливості подолання;
- поясненням важливості та необхідності спеціальної освіти дітей в умовах молодшої логопедичної групи;
- ознайомленням з внутрішнім розкладом роботи ДНЗ, із загальними навчально-виховними та корекційно-розвивальними завданнями закладу;
- знайомством із плануванням та організацією роботи вчителя-логопеда та вихователів на рік;
- наданням інформації щодо змісту логопедичних занять у перший період навчання.

У середині навчального року проводяться *другі батьківські збори*, де:

- підбиваються підсумки роботи за перше півріччя;
- простежується динаміка розвитку дітей;

- відбувається оцінка (насамперед позитивна) ролі кожної сім'ї у системі комплексного корекційно-розвивального впливу.

У кінці навчального року проводяться *треті батьківські збори*, на яких:

- підводяться підсумки проведеної роботи;
- надаються рекомендації щодо особливостей подальшого корекційного навчання;
- нагадується про можливість розвитку мовлення в оздоровчо-літній період у домашніх умовах.

На перших батьківських зборах учитель-логопед акцентує увагу на можливості виникнення труднощів, пов'язаних із:

- складністю адаптації дитини до умов спеціального дошкільного навчального закладу, переживанням розлуки з батьками;
- недостатнім рівнем сформованості навичок суспільної поведінки, навчальної діяльності, самообслуговування, культурно-гігієнічних навичок;
- невмінням гратися разом, проявами дитячого негативізму тощо.

Учитель-логопед розповідає про важливість закріплення набутих мовленнєвих умінь та навичок у домашніх умовах, для чого слугують *зошити для індивідуальної роботи*, у яких пропонуються багатоваріативні ігри з мовленнєвими завданнями та ігрові вправи. Вчитель-логопед пояснює мету та способи виконання домашніх завдань, повідомляє, на що саме слід звертати увагу вдома, наголошує на важливості активної участі батьків у оформленні зошита дитини, виготовлення разом із нею потрібного дидактичного матеріалу.

Коли безпосереднє спілкування з батьками утруднене в силу певних обставин (сімейних, робочих моментів тощо) через зошит взаємозв'язку встановлюється письмовий зв'язок із батьками.

У процесі *індивідуальних бесід* учитель-логопед розповідає про особливості мовленнєвого розвитку дитини, її сильні та слабкі сторони, пропонує прослухати аудіозаписи відповідей дошкільника, звертає увагу на можливі труднощі у процесі

корекційного навчання, нагадує про важливість виконання домашніх завдань за зошитом для індивідуальної роботи.

У молодшій логопедичній групі для дітей із ЗНМ особливо на початковому етапі доцільно проведення *круглого столу*, де батьки мають змогу познайомитись один з одним, окреслити коло власних проблем, висловити думки щодо подолання мовленнєвих вад, поділитися досвідом стосовно навчання та виховання дітей.

Учителем-логопедом проводяться *консультації* для батьків щодо мовленнєвого та загального психофізичного розвитку дитини. Вони можуть бути епізодичними чи регулярними. Консультації дають змогу глибоко висвітлити більш вузькі питання навчально-виховного процесу.

У роздягальні передбачені *стенди для батьків* із корисною інформацією: „Граємо з дитиною всією родиною”, де подано рекомендації батькам щодо занять з дітьми вдома, а також „Корисні поради”, де освітлено рекомендації спеціалістів (учителя-логопеда, вихователів та практичного психолога) щодо оформлення і наповнення ігрового куточка дитини вдома, придбання корисної як дитячої, так і науково-методичної та популярної літератури тощо.

Багато регулярно розміщувати на стенді подяку батькам, які активно співпрацюють із педагогами групи, брошури, в яких вміщено короткий зміст напрямків корекційно-розвивальної роботи, прикріплені індивідуальні кишеньки з прізвищами дітей групи, в яких педагоги на окремих аркушах занотовують досягнення кожної дитини, її успіхи та надбання, а також закриті скриньки для пропозицій, висловлення батьками свого ставлення до якості проведення навчально-виховної роботи.

Вчитель-логопед проводить *колективні бесіди* на актуальні теми, наприклад: „Мовленнєві вади і причини їх виникнення”, „Навчання і виховання дітей із ЗНМ”, „Навчаємо спостерігати і розповідати” тощо. Заздалегідь з батьками домовляються про зміст, мету, очікувані результати бесід, стиль спілкування, а також про те, як часто потрібно зустрічатися з батьками групи.

Відвідування батьками ДНЗ з метою спільного вирішення складних питань навчання та виховання дозволяє наочно продемонструвати конкретний зміст та методи корекційно-розвивальної роботи з дітьми, форми раціональної організації їх

побутової, ігрової, та навчальної діяльності. Навіть запрошення вчителя-логопеда: „Хай кожен з батьків сяде там, де сидить його дитина” може зблизити батьків, допомогти їм досягти взаєморозуміння, спонукати до активної співпраці, що в свою чергу суттєво підвищить якість роботи.

Учителем-логопедом 1 раз на 2–3 місяці проводяться *відкриті фронтальні чи підгрупові заняття*, на яких батьки мають змогу побачити реальні результати проведеної корекційно-розвивальної роботи. З метою наочного ознайомлення батьків з методами та прийомами роботи вони можуть відвідати *індивідуальне логопедичне заняття* з їхньою дитиною.

Підсумком логопедичної роботи може виступати спільне *свято дітей із батьками*, що слугуватиме додатковим стимулом активізації корекційно-виховної роботи вдома.

Доброзичлива, довірлива атмосфера спілкування у групі, гарний емоційний настрій, середовище спільної творчості дає змогу створити єдине освітнє товариство для підтримання (створення) нормального повноцінного особистісного розвитку дитини в сім'ї та в дитячому садку.

З батьками молодших дошкільників із ЗНМ співпрацює не тільки один учитель-логопед групи, а й увесь педагогічний та медичний колектив дошкільного навчального закладу – психолог, муз- та фізкерівник, медсестра, методист та директор. З метою активізації роботи у спеціальному дошкільному навчальному закладі проводяться *виїзні конференції*, куди, крім батьків, запрошуються лікарі (педіатри, отоларингологи, невропатологи, психіатри), практичні психологи, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди інших дошкільних навчальних закладів, науковці, щоб обговорити нагальні питання теорії та практики логопедії, які хвилюють батьків.

На заходах такого типу пропагується кращий досвід сімейного виховання, вирішуються питання створення сприятливого клімату в сім'ї, надання допомоги у відносинах із дитиною, навчання батьків спілкуванню з молодшими дошкільниками, володіння собою та поведінкою дітей. У батьків виникає прагнення змінити життя своєї дитини на краще.

Проведення *анкетування* батьків дає змогу здійснювати постійний зворотній зв'язок із родинами і отримувати інформацію про те, як вони оцінюють логопедичну роботу та що пропонують для її поліпшення.

Проводяться також „*Дні відкритих дверей*”, коли батьки мають змогу стати безпосередніми учасниками та рівноправними партнерами освітньо-виховного процесу ДНЗ. Це не тільки сприяє їх педагогізації, а й допомагає по-новому подивитися на своїх дітей, озброює різноманітними методами організації навчання, виховання молодших дошкільників, способами проведення ігор і розваг, які можна використати у домашніх умовах.

Отже, залучення батьків до спільного корекційного процесу передбачає:

- єдність вимог до дитини;
- відповідальність за виконання домашніх завдань;
- постійне введення поставлених дітям звуків у мовлення;
- активну участь у всіх заходах для батьків.

Таким чином, ефективність корекційної роботи з виправлення мовленнєвих вад, гармонійний розвиток дитячої особистості багато в чому залежить від творчого співробітництва вчителя-логопеда з батьками, від вміло налагоджених професійних та особистісних відносин, чіткого та свідомого розуміння поставлених навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань. Тільки за умови активної та свідомої допомоги батьків молодшому дошкільнику із ЗНМ ефективність логопедичного впливу буде повнішою, глибшою та успішнішою.

Додаток

ЗОШИТ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З БАТЬКАМИ¹

Анкетні дані

Прізвище, ім'я дитини _____

Вік _____, 20_____ р.н.

Адреса проживання: вул. (просп., пл., пров., бульв.) _____, буд. _____, кв. _____

Склад сім'ї:

Мати:

ПІБ _____

Освіта (середня, середня спеціальна, неповна вища, повна вища) _____

Вік в момент народження дитини _____

¹ Заповнюється батьками. Вся надана інформація є конфіденційною та використовується тільки з метою збільшення ефективності корекційно-розвивального впливу.

Стан здоров'я (соматичні, інфекційні, генетичні захворювання, шкідливі звички) _____

Місце і характер роботи _____

Контакти: роб. тел. _____, дом. тел. _____, моб. тел. (0 _____) - _____ - _____

Батько:

ПІБ _____

Освіта (середня, середня спеціальна, неповна вища, повна вища) _____

Вік в момент народження дитини _____

Стан здоров'я (соматичні, інфекційні, генетичні захворювання, шкідливі звички) _____

Місце і характер роботи _____

Контакти: роб. тел. _____, дом. тел. _____, моб. тел. (0 _____) - _____ - _____

Життя в шлюбі (час сумісного проживання, розлучення, неповна сім'я, кількість шлюбів) _____

Кількість дітей у сім'ї _____

Важливі люди в житті дитини, інші члени родини, які проживають сумісно чи окремо, і приймають участь у вихованні _____

Житлово-побутові умови, рівень матеріального забезпечення _____

Психологічний мікроклімат у сім'ї

Стосунки дитини з членами родини (дружні, емоційне напруження, конфлікти – з ким саме, як часто; з ким найчастіше знаходиться вдома) _____

Досягнення взаєморозуміння (яким чином, як часто, виховний вплив) _____

Покарання дитини (яким чином, як часто, результат) _____

Соматичний стан дитини

Хворобливості (часто, не часто хворіє, якими саме захворюваннями, енурез, енкопрез, заїкання) _____

Диспансерний облік (лікар, діагноз, від якого числа) _____

Алергічні реакції (продукти, препарати) _____

Харчування (як їсть, уподобання) _____

Соціальний розвиток дитини

Улюблені заняття, ігри та іграшки, характер ігрової діяльності _____

Спільна діяльність (будівництво, ліплення, конструювання, малювання, настільні, рухливі ігри, посильні трудові доручення) _____

Вільний час у родині (відпустка, вихідні, святкові дні, прогулянки, дозвілля) _____

Рівень самостійності дитини (сформованість навичок самообслуговування, вміння гратися наодинці, здатність залишатися без батьків у ДНЗ чи вдома на деякий час) _____

Взаємостосунки з дорослими та однолітками (вміння звернутися за допомогою, гратися разом, ділитися іграшками, дотримуватися певних правил) _____

Стиль контакту (переважно аудіальний, візуальний, кінестетичний, комбінований) _____

Мовленнєвий розвиток дошкільника

Мовне середовище (одно-, двомовне, суржик мов) _____

Спілкування з дитиною (скільки часу, вимушене, невимушене, у яких видах діяльності) _____

Розуміння зверненого мовлення (розуміє, не розуміє, розуміє з труднощами) (інструкції, текст) _____

Самостійне мовлення дитини (звуконаслідування, окремі склади, слова, словосполучення, прості речення) (використання у різних видах діяльності, перевага вербального чи невербального контакту, наявність / відсутність потреби у спілкуванні) _____

Робота з книгою:

Читаєте дитині (як часто на ніч, під час занять, дозвілля) (любить, не любить слухати, запам'ятовує чи ні, як розуміє прочитане) _____

Улюблені книги дитини (книжки-картинки, книжки-іграшки, казки, вірші, оповідання) _____

Розумовий розвиток дитини

Маніпулювання розбірними іграшками (складання мотрійки, пірамідки, кубиків із чотирьох частин, вкладок) (складає, не складає, складає з допомогою) _____

Сенсорні еталони (знання назв кольорів, форм, елементарних розмірових і просторових понять), вміння групувати предмети за сенсорними ознаками (наприклад, вибрати всі предмети червоного кольору) _____

Лічба в межах трьох, розуміння понять «один—багато» _____

Розвивальні ігри та іграшки (купівля, подарунок, сумісне виготовлення, улюблені, ігри та іграшки тільки розважального характеру) _____

Розвивальна спрямованість занять (розвиток сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мовлення) (самостійно, підказка з боку спеціалістів, за допомогою спеціалістів, відсутність занять) _____

Труднощі в навчанні (особливості сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мовлення, поведінки, відсутність пізнавального інтересу, мотивації до занять) _____

Емоційно-вольова сфера дошкільника

Самооцінка та самоідентифікація (ставлення до себе та інших, фонд «можу», «хочу», «я сам», «хлопчик / дівчинка») (сформовані, не сформовані, знаходяться у зародковому стані) _____

Поведінка дитини (адекватна, неадекватна, агресивність, збудливість, гіперактивність, негативізм, в'ялість, загальмованість, сором'язливість) _____

Вираження емоцій (наявність зорового контакту під час спілкування, почуття гумору, вираження прохання, задоволення, незадоволення, протесту, відмови, вдячності, співчуття) (вміє, не вміє, виражає непродуктивно) _____

Виконання завдань (доводить розпочату справу до кінця, починає і кидає завдання, не береться за виконання завдання) _____

Переваги та вподобання:

Дитина найбільше любить, коли (що) (одяг, їжа, іграшки, мультфільми, музика, ситуації) _____

Дитина не терпить, коли (якщо, що) (одяг, їжа, іграшки, мультфільми, музика, ситуації) _____

Сильні та слабкі сторони дитини _____

Психолого-педагогічна підтримка сім'ї

Соціальні інститути (служби) (привід, час звернення, заключення, строки занять, результат) _____

Консультації спеціалістів (ЛОП, офтальмолог, невропатолог, психіатр, ортодонт, хірург) (привід, час звернення, заключення, основні рекомендації, контакти (при потребі) _____

Індивідуальні заняття (логопедичні, дефектологічні, психологічні) (привід, час занять, заключення, результат, контакти (при потребі) _____

Звернення до дошкільного навчального закладу (ДНЗ) компенсуючого типу для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) (мотивація, рекомендації, направлення) _____

**Бесіди та консультації спеціалістів ДНЗ компенсуючого типу
для дітей із ТПМ**

Корисна інформація (що мають знати спеціалісти ДНЗ про дитину) _____

Питання до спеціалістів:

До вчителя-логопеда: _____

До вихователя: _____

До практичного психолога: _____

Зустрічі зі спеціалістами:

№ п/п	Дата	Тема консультації	Спеціаліст	Підпис
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

(очікування, сімейний план заходів)

Література:

1. Крутій К. Л. Перспективне планування роботи з дітьми молодшого дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2001. – 220 с.
2. Нищева Н. В. Система коррекционной работы в логопедической группе для детей с общим недоразвитием речи / Н. В. Нищева. – СПб. : Детство-Пресс, 2001. – 350 с.
3. Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ М-ва освіти і науки України від 20 лют. 2002 р. № 128 // Практика упр. закл. освіти. – 2006. – № 5. – С. 100–104 : табл.

4. Тищенко В. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років. Поради батькам / В. В. Тищенко, Ю. В. Рібцун – К. : Літера ЛТД, 2009. –128 с.
5. Филичева Т. Б. Дети с общим недоразвитием речи. Воспитание и обучение : учеб.-метод. пособ. / Т. Б. Филичева, Т. В. Туманова – М. : Гном-Пресс, 1999. – 80 с.
6. [http: //www.logoped.in.ua/](http://www.logoped.in.ua/)

У статті визначено важливість взаємозв'язку роботи вчителя-логопеда з батьками, розкрито основні форми роботи з сім'єю в умовах молодшої логопедичної групи для дітей із ЗНМ.

Ключові слова: *робота з батьками, молодша логопедична група для дітей із загальним недорозвитком мовлення.*

В статті раскрыта важность взаимосвязи работы учителя-логопеда с родителями, раскрыты основные формы работы с семьей в условиях младшей логопедической группы для детей с ОНР.

Ключевые слова: *работа с родителями, младшая логопедическая группа для детей с общим недоразвитием речи.*

Cooperation of speech therapist with parents. Speech therapy groups for younger children with general speech underdevelopment

The article is focused on the importance of the interdependence of a speech-language pathologist with parents. The main forms of work with the family in a younger speech-language pathology group for children with general speech undevelopment are represented in the article.

Keywords: *work with parents, a younger speech-language pathology group for children with general speech undevelopment.*